

Alka STARAC

ANTIČKI NALAZI IZ SONDAŽNOG ISKOPA KOD CRKVE SV.
NIKOLE U PULI, GODINE 1961.

UDK 902.3 (497.13 Pula) »652«

Izvorni znanstveni rad

Antička arheologija

Oeuvre scientifique originale

Archéologie antique

Priljeno: 1992.06.23.

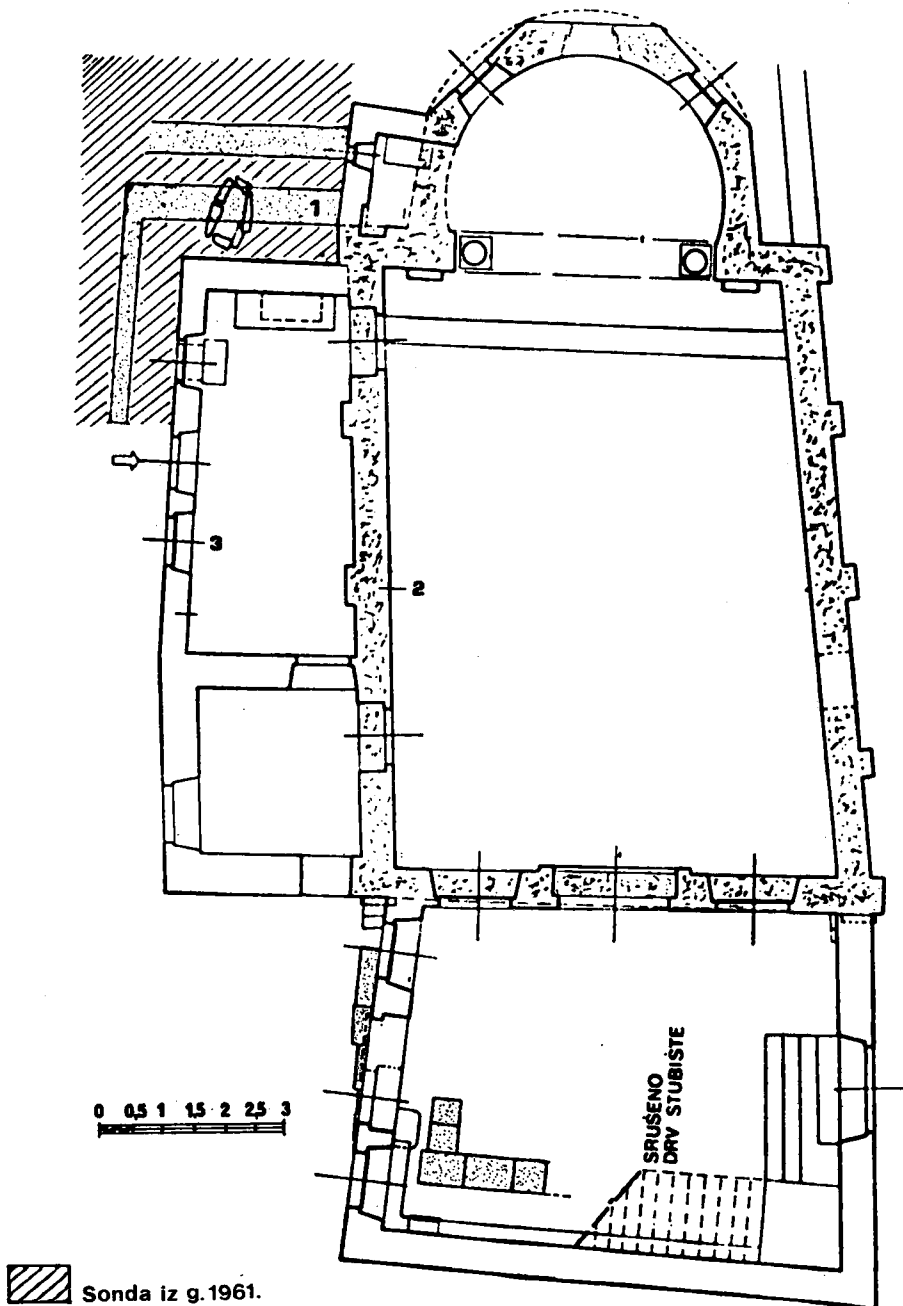
Reçu:

Alka Starac
HR-52000 Pula, Hrvatska,
Arheološki muzej Istre,
M. Balote 3

Godine 1961. izvršeno je sondažno iskopavanje uz crkvu sv. Nikole u Puli, koje je otkrilo temelje zidova antičkog objekta i antički pločnik, te znatnu količinu keramičkog i ostalog pokretnog materijala. Antički objekt određen je keramičkim materijalom i novcem Maksencija u 2-3. st; zastupljena je italska i afrička terra sigillata "chiara", lonci i amfore egejske provenijencije, te lonci i amfore lokalne izrade (radionica u Fažani). Prisutno je i posuđe provincijalno-panonskog kruga.

Prilikom konzervatorskih radova godine 1961. na pravoslavnoj crkvi sv. Nikole u staroj jezgri Pule, obavljeno je sondažno arheološko iskopavanje uz sjevernu stranu crkve, pod vodstvom dr Branka Marušića.¹

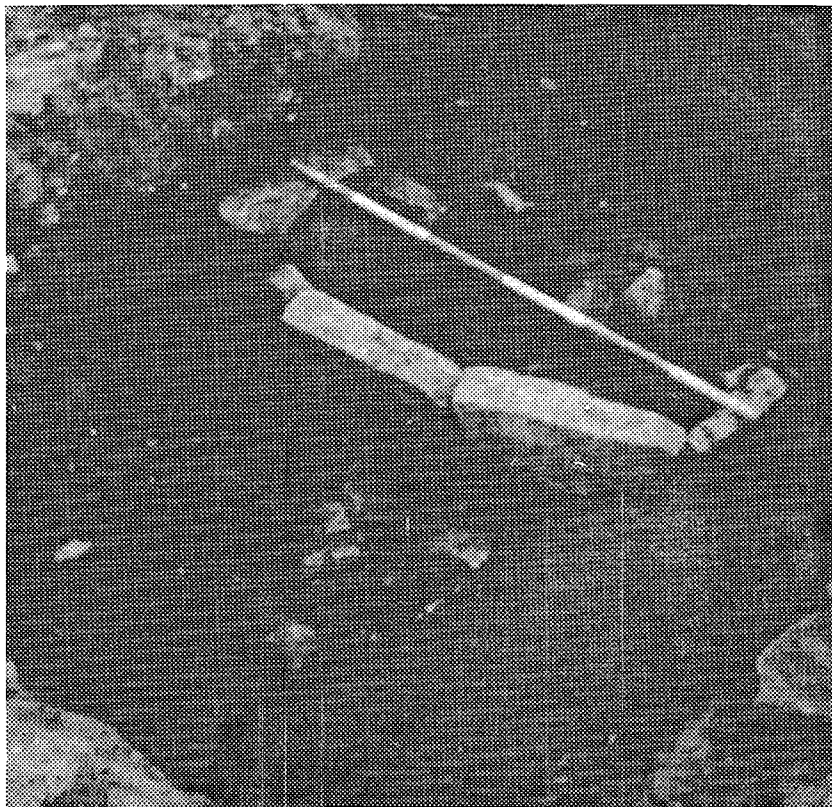
Iskop je objelodanio antičke zidove sa sjeverne strane apside i ispod nje, ostatke antičkog pločnika danas izgubljene poprečne komunikacije pod naknadno dodanim predvorjem crkve, te znatnu količinu keramičkog i ostalog pokretnog materijala u rasponu od prethistorije do razvijenog srednjeg vijeka. Veća količina pokretnog materijala može se svesti pod okvir antike, podrazumijevajući pod tim razdoblje od osnutka rimske kolonije Pole² do propasti Zapadnog carstva.

Sl 1. Tlocrt crkve sv. Nikole, (po Marušić, sl. 29)
Abb. 1 . Grundriss der St. Nikolauskirche

Crkva sv. Nikole izvorno je bila posvećena sv. Mariji; podignuta je u 6. st. kao jednobrodna građevina s poligonalnom apsidom, u duhu ravenatskog graditeljstva.³ Uz manje preinake, sačuvana je u tom stanju. Naknadno su dodani sakristija i zvonik na sjevernoj strani, te predvorje na zapadnoj. Objekat iz 6. st. još je poštovao staru antičku komunikaciju (clivus) s koje se ulazilo u crkvu, a koja je negirana dogradnjom predvorja (sl. 1). U neposrednoj blizini crkve g. 1950. pronađen je votivni natpis, posvećen boginji Iki, što je navelo dr Marušića da pretpostavi kontinuitet kulturnog mjesta.⁴

Na danas praznom prostoru oko crkve nalazilo se u ranom srednjem vijeku groblje, ekshumirano početkom 20. st.⁵ God. 1961. otkriven je uz crkvu jedan grob s kamenim obložnicama (sl. 2), već devastiran. U zapuni je pronađena fragmentirana antička keramika, ne kao prilog već kao recentni nasip. S područja groblja potječe i ostatak ovdje obrađenog materijala iz rimskog doba.

Sl. 2. Recentni grob iznad temelja antičkog objekta

Abb. 2. Rezenten Grab oberhalb der Fundamente des Objekts aus der Antike

Prevladavaju keramički nalazi, koji su grupirani prema fakturi u skupinu finog stolnog posuđa s crvenim premazom (*terra sigillata*), te u skupinu ostale keramike različite fature. Malobrojnost i fragmentiranost nalaza ne dopuštaju dalju razradu po fakturi, iako ima ulomaka glazirane keramike, keramike s crvenim ili crnim premazom slabije kvalitete, te obične keramike bez premaza. Unutar svake skupine posude su grupirane s obzirom na oblik i namjenu. Fragmentiranost keramike dovodi u pitanje točnost atribucije određenim vrstama posuđa, te je određivanje izvršeno na osnovi paralela s već objavljenim srodnim nalazima. Izvjestan broj ulomaka nije bilo moguće precizno pripisati određenim oblicima: to se odnosi naročito na ulomke amfora i vrčeva od crvene ili žute gline, bez premaza.

Terra sigillata obuhvaćena je kataloškim brojevima 1-19, ulomak glazirane keramike nalazi se pod kat. br. 20, keramika s crnim mat premazom pod kat. br. 31, a s tankim crvenim premazom pod kat. br. 36, 38. Keramika bez premaza dijeli se po boji gline na žutu (kat. br. 32-34, 39, 47, 48), crvenu (kat. br. 21, 22, 28-30, 34, 37, 40-46, 49, 50) te sivosmeđu ili crvenosmeđu, tvrdih i relativno tankih stijenki (kat. br. 23-27, 35).

Prema obliku i namjeni, izdvojene su uobičajene vrste: lonci, odnosno posude s vratom ili suženim ušćem kojima je promjer manji od visine, vrčevi, koji se ponekad teško razlikuju od manjeg lonca, a odlikuju se vratom i ručkom, šalice - manje posude za piće, amfore - velike posude za uskladištenje i transport, s dvije ručke. Donekle je nesigurno razgraničenje između tanjura, plitkih posuda za jelo, i zdjela, koje su u nedefiniranom omjeru dublje od dubokih tanjura.

Okolnosti nalaza ne pružaju stratigrafske podatke, jer je materijal izmiješan u svim slojevima - dijelom zbog formiranja groblja u ranom srednjem vijeku na prostoru oko crkve, a dijelom zbog ekshumacije i adaptacije terena početkom 20. st.

Zidovi koji se prostiru ispod apsida pripadali su antičkom stambenom objektu, od kojega potječu i fragmenti žbuke i podne opeke različitih formata. Na njemu je kasnije - najkasnije krajem 6. st. - izgrađena crkva. Objekt je završavao na liniji zapadnog pročelja prvobitne crkve, poštujući trasu suvremene (antičke) prometnice koja je, penjući se uz brdo, spajala *pars inferior* i *pars superior coloniae*.⁶ Pločnik otkriven u predvorju crkve pripadao je ovoj komunikaciji (sl. 1). Među supstrukcijama objekta nalazio se sistem zidanih odvodnih kanala, koji su sekundarno zatrpani otpadnim materijalom i nasipom; iz kanala potječe dosta nalaza, među kojima i komad olova, preostao kao tehnološki višak pri lijevanju u kalup (kat. br. 57), koji ukazuje na postojanje metalurške radionice (ljevaonice) u neposrednoj blizini. Fragmenti pojedinih posuđa iz rimskog doba pronađeni su u zapuni recentnog, devastiranog groba (sl. 2).

Razmjerno su brojni ulomci kvalitetnog importiranog stolnog posuđa s crvenim ili narančastim premazom (*terra sigillata*), ali i manje kvalitetnih imitacija.⁷ Prema obliku i namjeni, mogu se izdvojiti tanjuri, zdjele i šalice.

Tanjur na nozi, čija faktura odaje sjevernoitalsku proizvodnju, oponaša aretinsku formu Goudineau 15. Izvorni aretinski tanjuri ove forme datirani su u razdoblje g. 20-10. pr. Kr., dok se sjevernoitalske imitacije koriste nešto dulje, do u početak 1. st⁸ (T. I. 1).

Tanjuri ravnog dna, ukrašenog kanelurama, pokriveni su crvenim premazom samo s unutrašnje strane (T. I, 2). Faktura je vrlo gruba, s primjesama kvarcita, a kat. br. 4 ima dno nagorjelo od vatre, tj. od kuhinjske upotrebe; moguće je da se radi o lokalnom proizvodu. Tanjuri s crvenim premazom samo s unutrašnje strane proizvodili su se već u 2. polovici 1. st. Pr. Kr. (vasi a vernice rossa interna); ponovo su ušli u upotrebu tijekom 2-3. st. u formi terra sigillata chiara A 9⁹. U to vrijeme treba datirati kat. br. 3 i 4. Kat. br. 14 (T. II, 3) također pripada grupi tanjura s premazom samo iznutra, ali glina je znatno bolje pročišćena.

Tanjur na horizontalno užljebljenoj nozi (T. I, 3) pripada završnom periodu proizvodnje sigilate, od 5. do 7. st.¹⁰

Polukuglasti duboki tanjuri, izrasli iz tradicije aretinske te južnogalske sigilate Ritt. 8, javljaju se polovicom 2. st. s prstenastom nogom (T. I, 5), koja se postepeno snižava tako da u 3. st. prevladavaju forme ravnog dna, bez noge (T. I, 4). Uglavnom su neukrašeni, čak bez kanelura. Lamboglia ih svrstava u skupinu chiara A 8, dok Hayes razlikuje čitavu lepezu srodnih tipova od 24-44.¹¹

Nešto su manjih dimenzija duboki tanjur chiara D 1 (T. II, 6) s rubom u obliku badema ("orlo a mandorla"), koji je trajao u upotrebi od 2. st do Konstantinova doba¹², te tanjur s trapezoidnim zadebljanim rubom (T. II, 5).¹³

Bikonična zdjela sa sjajnom narančastom prevlakom, Lamboglia A 3, odnosno Hayes 18, datira se u 2-3. st. (T. I, 8).¹⁴

Zdjela s narebrenim, koničnim dnom Lamboglia A 10/Hayes 23, veoma je česta širom Mediterana od 1. pol. 2 do 2. pol. 3. st. (T. I, 9).¹⁵

Među ulomcima sigilate, reljefnim se ukrasom izdvajaju šalice za piće sjevernoitalske provenijencije. Izuzetak je šalice glatkih stijenki Lamboglia A 6 (T. II, 4), karakteristična za 2-3. st.¹⁶

Palmetama i cvjetovima ukrašen donji dio šalice tipa Sarius-Surus (T. II, 7) vrlo je blizak po zgusnutoj kompoziciji ukrasa posudi iz Raldona, koja nosi pečat spomenutog majstora; pripada sjevernoitalskoj proizvodnji 1. st.¹⁷

Ulomci triju manjih, cilindričnih šalice bez ručki (acetabula) odlikuju se figurativnim, narativnim prikazima u kompoziciji friza. Kat. br. 12 (T. II, 1) ima analogiju u identičnoj šalici iz Duklje, datiranoj novcem Hadrijana i Lucija Vera, čiji je potpun prikaz bio podijeljen u 9 polja s 11 figura, predstavljajući scene iz Dionizovog kulta. Ovaj oblik, ponikao na tradiciji Drag. 30 i južnogalske Ritt. 9, klasificiran je kod Lamboglie kao chiara A 6 i datiran od 2 do kraja 3. st.¹⁸ (sl. 3). Istoj grupi pripadaju kat. br. 8 (T. I, 6) i 9 (T. I, 7), s tim što kat. br. 8 ima blisku analogiju u šalici iz emonskih nekropola koja je grobnom cjelinom datirana u 3. st.¹⁹

Sl. 3. Reljefni prikaz na šalici iz Duklje, (A. Cermanović-Kuzmanović i dr, Gr. 42, 2)
Abb. 3. Reliefsarstellung auf einer Tasse aus Doclea

Bikonična nožica (T. II, 8) mogla je pripadati šalici, ali isto tako i tanjuru ili zdjeli.

Ulomak širokog ruba s prilično grubo oblikovanom i masivnom ručkom srodan je tipovima Lamboglia A 26, 27, odnosno sigilatnim vrčevima sjevernoitalske proizvodnje (T. II, 2).²⁰

Posude za svakodnevnu kuhinjsku upotrebu rađene su od grublje, lošije pročišćene gline, najčešće bez površinskog premaza, i obično se pripisuju lokalnom proizvođaču. U blizini Pule, u 6 km udaljenoj Fažani, otkrivena je figlina u vlasništvu konzula Gaja Lekanija Basa, koja je proizvodila amfore, lampice, te vjerojatno i druge keramičke proizvode;²¹ to je jedno od mogućih izvorišta svakodnevnog kuhinjskog i stolnog posuđa koje je korišteno u antičkoj Puli.

Dno posude sa zelenom glazurom kat. br. 20. vjerojatno je pripadalo tarioniku, koji je masovno izrađivan u panonskim radionicama od 2. st., a naročito u 3-4. st.²²

Lonci, iako radionički i kronološki gotovo neodredivi, pokazuju znatnu raznovrsnost. Lonci jajolikog tijela i izrazito razgrnutog ruba (T. III, 1) prisutni su u Ivancima, na lokalitetu koji je živio od početka 2. st. do pol. 3.²³ Lonac s dvostrukim žlijebljenjem na rubu i štipanom dekoracijom (T. III, 6) zakašnjela je reminiscencija na lonce i urne izrasle iz predrimske sjevernoitalske tradicije, kakvi su inače veoma česti u 1.-2. st. na teritoriju sjevernog Mediterana, i koji se od našeg primjerka razlikuju u izrazitoj i dubokoj profilaciji ruba, u ukrasu koji je izrađen obično urezivanjem a ne štipanjem, te u fakturi.²⁴ Ostali lonci od sivo, smeđe ili crveno pečene gline (kat. br. 26, 28, 29) ne pružaju drugih informacija osim o lokalnoj upotrebi.²⁵

Lonci narebrenih stijenki, zaobljenog dna (T. III, 3, 4), izrađeni su od dobro pročišćene i tvrdo pečene gline. Rašireni su u mediteranskom pojasu, a osobito u Egeji - svom matičnom području - i područjima pod egejskim utjecajem. Korišteni su kao kuhinjsko posuđe, a sekundarno i kao urne. U vrečasto zaobljenoj formi prisutni su od pol. 1. do sredine 3. st. Kvaliteta izrade kat. br. 23, 24, 25, ukazuje na originalnu, importiranu robu, a ne na lokalnu imitaciju.²⁶

Vrčevi od pročišćene, žute ili crvene gline, italčkog su porijekla, a vjerojatno i proizvodnje, iako I. Mikl-Curk ne isključuje mogućnost "preseljenja" majstora i lokalne izrade (T. III, 9, 10, T. IV, 1, 2, 3). Datiraju se u period 1-2. st.²⁷ Vrčevi s iznutra narebrenim stijenkama (T. IV, 7) traju u emonskim nekropolama kroz čitavo 1. st.²⁸

Vrčevi trolisnog otvora, nastali u italjskim radionicama po uzoru na grčko-helenističke oinochoe, koriste se istovremeno s onima ravno odrezanoga otvora; u Emoni su ograničeni na razdoblje od pol. 1. do pol. 2. st, dok u područjima egejskog utjecaja traju i u 3. st (T. IV, 5).²⁹

Vrčić narebrenih stijenki, od crvene gline s tamnim premazom, pripada skupini posuda koja je formirana u Podunavlju pod utjecajem importiranog italjskog vrča, i koristi se u 2 i u 1. pol. 3. st (T. III, 7).³⁰

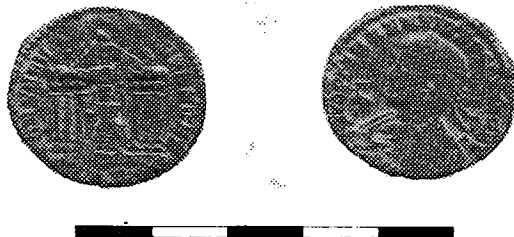
Italjskog je porijekla, i italjske izrade, okruglasti vrčić glatkih stijenki s jednom ručkom, i s crvenim premazom (T. IV, 6). Pripada 1-2. st.³¹

S obzirom na masu i obujam, najveći dio pokretnih nalaza otpada na ulomke amfora različitih tipova i provenijencije. Zastupljene su istarske amfore Dressel 6 B (T. IV, 8,9, T. VI, 1),³² afričke Dressel 27 (T. V, 4, T. VI, 2)³³ te crnomorske Llois 77, odnosno srodne joj ranobizantinske amfore (T. V, 5, 8, 9, T. VI, 3)³⁴ koje pokrivaju vremensko razdoblje od početka 1. do kraja 6. st.

Uljanica s malim okruglim gorilom tipa Loeschcke 8 prisutna je u mediteranskom pojasu od početka 1. do u 3. st, a naročito u egejskom krugu (T. VI, 4). U pulskoj nekropoli "OSUP" ovaj je tip uljanice datiran novcem od Vespazijana do Hadrijana.³⁵

Novac cara Maksencija (306-312. g.) pronađen je u antičkom kanalu (kao slučajno zagubljen), te ne može poslužiti za datiranje određenog sloja³⁶ (sl. 4). Izrazita fragmentiranost materijala posljedica je višestoljetne naseljenosti i ponovljenih prenamjena istog, ograničenog prostora u staroj jezgri Pule i okolnim ruralnim kompleksima, ali isto tako, podudara se i s nalazima iz grobnih cjelina, ukazujući na višenamjenski karakter određenih posuda koje su u potpuno istom obliku korištene kao kuhinjski lonci i kao urne.³⁷

Primjerci rane aretinske sigilate, kao i sigilate iz bilo koje od galskih radionica, potpuno su izostali. Djelomično otkopani antički objekat bio je, izgleda, snabdjevan u prvom redu importiranom sjevernoitaljskom i sjevernoafričkom "svijetlom" sigilatom, te se vrijeme njegove izgradnje može smjestiti najranije u kraj 1. i početak 2. st.

Sl. 4. Brončani as cara Maksencija (avers i revers)

Abb. 4. Bronzeas des Kaisers Maxentius (Avers und Revers)

Najveći dio nalaza pripada zaista 2-3. stoljeću, te možemo pretpostaviti da je isti objekt bio kontinuirano naseljen u ovom periodu. Sjevernoitalska i sjevernoafrička sigilata kružile su trgovačkim plovnim putevima širom Mediterana i karakteristične su upravo za priobalni mediteranski pojas; sličan je areal rasprostiranja egejskog, narebrenog posuđa. Pored importiranih posuda koje su u pulsku luku stizale iz različitih i udaljenih proizvodnih centara, iz doline Poa, sjeverne Afrike ili s grčkih obala, prisutni su i domaći proizvodi, odnosno amfore (a možda i lonci i vrčevi) iz radionice u Fažani kod Pule. Panonski utjecaj prepoznatljiv je u glaziranoj keramici, te u specifičnim vrčevima s tamnim premazom bez sjaja, i može se pripisati doseljavanju stanovništva iz istočnih provincija, koje je intenzivirano početkom 2. st.³⁸

BILJEŠKE

- 1 Ovom prilikom zahvaljujem Fini Juroš-Monfardin koja mi je ustupila materijal i uvid u dokumentaciju. Arhitektonski antički nalazi djelomično su objavljeni u: Marušić 1967, 54.
- 2 Među brojnim tezama o godini osnutka kolonije Pole, prevladavale su teze A. Degrassija o g. 42. pr. Kr. - Degrassi 1983, 77-102, 99.
- 3 Marušić 1967, 54.
- 4 Marušić 1967, 54 i d; Jurkić-Girardi 1984, 295-323, 305, n. 15.
- 5 Weisshäupl 1901, 169-108, 169 i d.
- 6 Kandler 1845, 4 i d.
- 7 Temeljnu tipologiju tere sigilate razradio je Dragendorff 1895. Među brojnim djelima posvećenim sigilati nezaobilazni su također: Comfort 1940, 1295-1352; Curle 1904; Dragendorff & Watzinger 1948; Hayes 1972; Knorr 1919; Lamboglia 1950; Oxe & Comfort 1968; Ritterling 1913; Schörgendorfer 1942.
- 8 Goudineau 1968, 88, 376; tip 15 datira od 20-10. g. pr. Kr; Maselli Scotti 1977, 73-90, 78, T. I, 3, 12, T. II, 6; Kolšek 1977, T. XI, 8 donosi analognu formu, ali u lokalnoj izradi od sive gline bez premaza, datiranu novcem Klaudija I.
- 9 Lamboglia 1958, 257-330, 274-5, tip A 9 ima jednaku formu i premaz samo s unutrašnje strane, međutim nema uopće kanelure; Stirmčnik-Gulić 1984, 185-225, 189, T. XIII, 33, donosi analogan tanjur s prevlakom iznutra, stratigrafski datiran u 2. pol. 3- poč.4. st.
- 10 Hayes 1972, 169, fig. 32, Form 105 izrazito je velikih dimenzija, karakterističan za završnu proizvodnju afričkih radionica u 7. st, često ima nogu profiliranu horizontalnom kanelurom; str. 152, Form 99, poč. 6 -poč. 7. st; Lamboglia 1963, 145-212, 202-3, forma D 55, 6. st, prethodi u razvojnoj liniji tipu Hayes 105; str. 184-5, forma D 1, 6. st, poklapa se s Hayes 99; Gandolfi 1981, 53-150, 118, fig. 42-3.
- 11 Lamboglia 1958, 272, tip A 8, jednostavna poluloptasta šalica u tradiciji južnogalske Ritt. 8 i kampanske 24-25, datirana u 2-3. st, starije varijante imaju nogu koja se kasnije snižava i u 3. st. sasvim nestaje. Kat. br. 6 (T. I, 4) odgovara varijanti A 8; Hayes 1972, 48-62, fig. 8-10, razlikuje čitavu lepezu oblika (Forms 24-44) datiranih od pol. 2-3. st, čija izrazito niska nožica tokom 3. st. pokazuje još više tendenciju sniženja. Kat. br. 7 (T. I, 5) najvjerojatnije pripada jednoj od navedenih formi.

- 12 Hayes 1972, 155, fig. 28, form 99, nalazi se u Ateni u ranom 6. st, a traje do 1. pol. 7. st. Obično je velikih dimenzija; Lamboglia 1963, 184, forma D 1, veoma česta u Ventimiliji; Gandolfi 1981, 117-119.
- 13 U Arheološkom muzeju Istre-Pula čuva se posuda iste forme, veličine i fakture, inv. br. Brioni 25613.
- 14 Lamboglia 1958, 265, forma A 3 (pojednostavljena A 2), 2-3. st.
- 15 Hayes 1972, 478, Fig. 7, Form 23, 1. pol. 2- 2. pol. 3. st; Lamboglia 1958, 276-7, forma A 10; Pavišić 1983, 39-50, 44, T. I, 4; Gluščević 1989, 73-88, 74, sl. 2/3.
- 16 Petru 1972, T. II, 8, T. V, 16; Lamboglia 1958, 268, A 6, 2-3. st, imitacija Ritt. 9. Ib., o.c. 1974, 123.
- 17 Brusić 1989, 93-159; Makjanić 1981, 49-57; Stenico 1973, 108-134; Maselli Scotti 1972, 1-20.
- 18 Cermanović-Kuzmanović & Velimirović-Žižić & Srejović 1975, 205-6, Gr. 42, 2; Lamboglia 1958, 268, A 6, u tradiciji Drag. 30 i Ritt. 9, već je vremenski i stilski bliska sigilati C.
- 19 Petru 1972, T. XLII, 7; Cermanović-Kuzmanović 1975, 205.
- 20 Analogni su nalazi iz Pule, s iskopa "Dijanin Hram", koji se čuvaju u Arheološkom muzeju Istre-Pula pod inv. br. 13143, 13801. Lamboglia 1958, 294, A 26 i 27; Mosca 1958, 337-350, 346, fig. 6/14, vrč šireg otvora s crvenim premazom, lokalne polentinske proizvodnje.
- 21 Gnirs 1910a. 79-88; Gnirs 1910b, Beibl. 95-106, 95-6; Petru 1976, 224-232, k. 1.
- 22 Hoffiller 1919, 186-196, među ostalim nalazima uz rimsku lončarsku peć pronađena je i zeleno glazirana keramika; Vikić-Belančić & Gorenc 1958, 75-127, 110, T. 17, sl. 52; Koščević & Makjanić 1986, 119-137, 124, sl. 7, 3-4; Brukner 1981, 34, 38; Brukner 1971, 33-59, 38.
- 23 Horvat-Šavel 1978, 290-318, 294 i d, T. 15, 1-2.
- 24 Schörgendorfer 1942, 214, T. 14, 15; Plesničar-Gec 1972, T. XXIV, 8; Petru 1972, T. XXXVI, 5; Toniolo 1984, 199-213, 201; Gandolfi & Gervasini 1984, 92-168, 131 i d. Iznekropole "OSUP" u Puli potječu brojne urne analogne forme, inv. br. A 16811/127 a, 16547/139.
- 25 Mikl-Curk 1975, 883-900; Brukner 1981, 42, 159 i d, T. 110; Plesničar-Gec 1977, 37 i d; Vikić-Belančić 1976, 25-54.
- 26 Istenić 1988, 99-111, 100 i d, T. 3, 1; Istenić 1987, 69-136; Ilakovac 1968, 183-202, 193; Vrsalović 1979, 416-417, T. 39, 1-2, T. 43, 1-2; Cermanović-Kuzmanović 1975, 201, 210; Robinson 1959, T. 7, 193-196; Hayes 1983, 97-170, 105; Jurkić-Girardi 1973, 38, T. VI, 7, 9, 10, T. 8, 1; Jurkić-Girardi 1979, 51-75, 62, sl. 11, 3.
- 27 Brukner 1981, 44, 162; Mikl-Curk 1978, 741-753, 743 i d; Mikl-Curk 1971. 59-75; Plesničar-Gec 1977, 27 i d, T. III; Plesničar-Gec 1975, 15-19.
- 28 Mikl-Curk 1978, 743; Plesničar-Gec 1977, 28, T. III.
- 29 Plesničar-Gec 1977, 31; Istenić 1988, T. 2, 6; Brukner 1981, 44, 163; Kolšek 1977, T. LIV, T. XXII, 7; Petru 1972, XXII, 23, T. LXXIV, 12.
- 30 Brukner 1981, 41, T. 101, 14.
- 31 Cermanović-Kuzmanović 1975, 201; Brukner 1981, 41, T. 102; Korakevik 1984, 55, n. 30.
- 32 Dressel 1899; Buchi 1971, 531-650, 551, donosi varijantu Dr. 6 B s jednostruko narebrenim čepastim završetkom, koji potječe iz tradicije helenističkih amfora 4-2. st; Barbulescu i dr. 1987, 79-107, Pl. 4, Pl. 8; Vrsalović 1979, 351, T. 89, 3, istočnojadranska amfora tip C, odgovara tipu Dr. 6, i traje od kraja 2. st. pr. Kr. do u 1. pol. 1. st. n. e.; Zevi 1967, 21-33, imenuje Dressel 6 "istarskim" tipom amfora; Gnirs 1910, 95, u proizvodnom lončarskom

- centru u Fažani otkriven je depo amfora Dr. 6 B.
- 33 Vrsalović 1979, 383, T. 105, 4, sjevernoafrička amfora C/2, odgovara tipu Dr. 27; Benoit 1962, 147-177, sl. 23 i 25, odgovarajuću formu amfore (Benoit 27) smatra hispanskom po porijeklu i datira u 4-5. st; Beltrán-Lloris 1970, 546 i d, T. 240, forma 56, sjevernoafričke amfore proizvođene kod Leptis Magne i Hadrumentuma od g. 250-370; Pesavento Mattioli 1983, 121-149, 145.
- 34 Vrsalović 1979, 394, T. 110, 5, tip kasnocarskih amfora s jajolikim, blago ožlijebljenim tijelom grčke provenijencije; 398, T. 111, 5-6, ranobizantske amfore s tankim stijenkama; oba tipa datirana su u 5-6. st; Beltrán-Lloris 1970, T. 240, tip 77, datiran je u 5-6. st; Irimia 1968, 379-408, 395, fig. 14-15; nalaz lončarske peći u Oltini, s analognim narebrenim amforama 5-6. st.
- 35 Gruborović-Starac 1992 (u tisku); Temeljnu tipologiju ranocarskih svjetiljki izradio je Loeschcke 1919, 239, T. I, 8; Vikić-Belančić 1971, 97-182, 113.
- 36 Sutherland 1967.
- 37 Kat. br. 23-25 (ulomci kuhinjskih lonaca) odgovaraju keramičkim urnama iz pulskih i drugih nekropola; Matijašić 1991, Gr. 16, 61; Cermanović-Kuzmanović 1975, 210.
- 38 Osobna imena na natpisima 2 st. pokazuju povećan broj došljaka iz istočnih provincija u koloniji Poli, prepoznatljivih po carskom gentiliciju ili specifičnom kognomenu; Starac, Stanovništvo kolonije Pole u epigrafičkim spomenicima, ŽA 41 (u tisku).

KATALOG

KERAMIČKI NALAZI

A) Terra sigillata

1. Ulomak ruba tanjura. Glina je blijedonarančasta, premaz tamnocrven, neujednačene boje. Inventarni broj A 6904. Nalazište 2 (antički kanal). Promjer ruba 18 cm (T. I, 1).
2. Ulomak stijenke tanjura. Glina je blijedonarančasta, pročišćena, premaz narančast, neujednačene boje. Inv. br. A 6913. Nal. 3 (uz južnu stranu antičkog zida sjeverno od sakristije). Debljina stijenki 0,4 cm (T. I, 1).
3. Ulomak dna tanjura s tri udaljena koncentrična ureza. Glina je narančasta, loše pročišćena, s krupnim primjesama kvarcita. Donja je strana izgorjela i crne boje. Premaz se nalazi samo na unutrašnjoj strani, crvene je boje. Inv. br. A 6905. Nal. 2. Promjer dna 11 cm (T. I, 2).
4. Ulomak ruba tanjura. Glina je narančasta, s primjesama kvarcita, s vanjske strane crna i izgorjela. Premaz samo iznutra, crvene boje. Inv. br. A 6910. Nal. 3. Debljina stijenki 0,6 cm (T. I, 2).
5. Ulomak dna tanjura s prstenastom nogom, koja je ukrašena horizontalnim plitkim urezom. Glina je tamnije narančasta, sa sitnim primjesama, premaz crven. Inv. br. A 6911. Nal. 3. Promjer dna 10,2 cm (T. I, 3).
6. Ulomak ravnog dna s plitkim žlijebom blizu ruba. Glina je narančasta, premaz crvenkastonarančast, otpada. Inv. br. A 6912. Nal. 3. Promjer dna 9,4 cm (T. I, 4).
7. Ulomak dna na niskoj prstenastoj nožici. Glina je narančasta, sa sitnim primjesama, premaz crvenkastonarančast, otpada. Inv. br. A 6914. Nal. 3. (T. I, 5).

8. Ulomak donjeg dijela reljefno ukrašene šalice s prstenastom nogom. Na oštećenom reljefu razabire se gusto nanizan figuralni prikaz u frizu. Glina je narančasta, tamnija, sa sitnim primjesama, premaz je crven i otpada. Inv. br. A 6915 (1). Nal. 3. (T. I, 6).
 9. Ulomak dvstruko profiliranog ruba šalice s reljefnim prikazom na kome je vidljiva pinijska. Glina je narančasta, kredasta, premaz crven, mjestimično svjetliji, otire se. Inv. br. A 6915 (2). Nal. 3 (T. I, 7).
 10. Ulomak ruba bikonične zdjele. Glina je crvena, tvrda, premaz živonarančaste boje i sjajan. Inv. br. A 6944. Nal. 5 (antički zid istočno od apside). Promjer ruba 22,4 cm (T. I,8).
 11. Ulomak koncentrično nazubljenog donjeg dijela zdjele. Glina je crvena, tvrda, dobro pročišćena, premaz bez sjaja, svijetlonarančaste boje. Inv. br. A 6947. Nal. 6 a (južno od sjevernog kanala). Promjer donjeg ruba 20,4 cm (T. I, 9).
 12. Ulomak dvostruko profiliranog ruba šalice s figuralnim prikazom na kome je vidljiva muška figura u pejzažu, sa stablima i arhitekturom. Glina je blijedonarančasta, kredasta i meka, fino pročišćena. Premaz je narančast, otire se. Inv. br. A 6949. Nal. 6 a.
 13. Ulomak polukružno zadebljanog ruba s početkom trakaste ručke. Glina je svijetlonarančasta, s primjesama, premaz tamnocrven do smeđ, s unutarnje strane samo djelomice nanesen. Inv. br. A 6951. Nal. 7 (istočno od antičkog zida). Promjer ruba 12,2 cm. Debljina ručke 2 cm (T. II, 2).
 14. Ulomak dna tanjura sa snopom od četiri koncentrična žlijeba. Glina je tamnije narančasta, s primjesama, tvrda, izvana okersmeđe boje. Premaz je crven, nanesen samo s unutarnje strane. Inv. br. A 6954 (1). Nal. 7 a (oko amfora, iznad pločnika). (T. II,3).
 15. Ulomak bademasto zadebljanog ruba tanjura. Glina je blijedonarančasta s primjesama, premaz tamnocrven do smeđ, otire se. Inv. br. A 6954 (3). Nal. 7 a. Promjer ruba 10,4 cm (T. II, 6).
 16. Ulomak blago zadebljanog ruba šalice. Glina je tamnijonarančasta, sa sitnim primjesama. Premaz je narančaste, žive boje, i sjajan. Inv. br. A 6954 (3). Nal. 7 a. Promjer ruba 6,4 cm (T. II, 4).
 17. Ulomak trapezoidno zadebljanog ruba tanjura. Glina je tamnije narančasta, tvrda, s primjesama. Premaz je crvenkastonarančast. Inv. br. A 6954 (4). Nal. 7 a. Promjer ruba 14,4 cm (T. II, 5).
 18. Ulomak zaobljenog, vegetabilno ukrašenog tijela šalice. Glina je blijedocrvena, tvrda, premaz je tamnocrven i otire se. Inv. br. A 6958. Nal. 7 b (grob). (T. II, 7).
 19. Ulomak bikonične, niske prstenaste nožice. Glina je svijetlonarančasta, kredasta, fino pročišćena, premaz tamnocrven do smeđ. Inv. br. A 6966. Nal. 8 b (kod bočnog ulaza). Promjer dna 5,4 cm (T. II, 8).
- B) Razna kuhinjska keramika**
20. Ulomak ravnog dna posude sa zelenom glazurom. Glina je narančasta, sa sitnim bijelim i crvenim primjesama. Inv. br A 6922. Nal. 3. Promjer dna 14 cm.
 21. Ulomak prema van zašiljenog ruba zdjele s nizom koso položenih ureza. Glina je slabo pročišćena, crvenkaste boje, žuta izvana. Inv. br. A 6923. Nal. 3. Promjer ruba 22 cm (T. III, 2).
 22. Ulomak prema van razgrnutog ruba lonca. Glina je u presjeku siva, na površini blijedocrvenkasta, s

- krupnim primjesama. Inv. br. A 6921. Nal. 3. Promjer ruba 32 cm (T. III, 1).
23. Ulomak blago narebrene stijenke lonca s donjim završetkom trakaste ručke. Glina je crvenosmeđe boje, s primjesama, tvrda. Inv. br. A 6926. Nal. 3. Širina ručke 1,8 cm (T. III, 3).
24. Ulomak zaobljenog dna lonca s udubljenom naznakom omfalosa na dnu. Glina je žučkastosmeđa, tvrda, fino pročišćena. Inv. br. A 6929. Nal. 3 (T. III, 4).
25. Ulomak zaobljenog dna lonca s blago narebrenim stijenrama. Glina je crvenosmeđe boje, tvrda, s vrlo sitnim svjetlucavim primjesama. Inv. br. A 6930. Nal. 3 (T. III, 3).
26. Ulomak razgrnutog ruba lonca. Glina je sivkastosmeđe boje, s krupnim primjesama kvarcita. Inv. br. A 6932. Nal. 3. Promjer ruba 12.8 cm (T. III, 5).
27. Dva ulomka prema unutra uvučenog ruba lonca. Rub je ukrašen s dva horizontalna užlijebljenja, ispod kojih se nalazi niz štipanih ukrasa. Glina je sivosmeđe boje, tvrda, s vrlo sitnim primjesama kvarcita. Inv. br. A 6933. Nal. 3. Promjer ruba 12,2 cm (T. III, 6).
28. Konkavno dno lonca. Glina je crvena, s krupnim primjesama, izvana žute boje. Inv. br. A 6945. Nal. 6 a. Promjer dna 8,2 cm (T. III, 8).
29. Ulomak ravnog dna lonca. Glina je crvena, s krupnim primjesama. Inv. br. A 6952. Nal. 7. Promjer dna 9,2 cm.
30. Dno s niskom prstenastom nogom. Glina je crvene boje, tvrda, izvana žuta. Inv. br. A 6897. Nal. 1 (ispod humusa). Promjer dna 11 cm (T. III, 9, T. IV, 1).
31. Fragmentirani vrč s jako suženim dnom, narebrenim stijenrama i trakastom ručkom. Glina je crvena, tvrda, sa sitnim primjesama. Izvana crnosmeđ premaz bez sjaja. Inv. br. A 6909 (Nal. 3), A 6948 (Nal. 6 a), A 6957 (Nal. 7 b). Promjer dna 3 cm. Visina ručke 5,5 cm (T. III, 7).
32. Ulomak dna sa širokim žlijebom uz rub. Glina je žuta, kredasta, sa sitnim primjesama. Inv. br. A 6920. Nal. 3. Promjer dna 8,4 cm (T. III, 10).
33. Ulomak trakaste, četverostruko narebrene ručke vrča. Glina je žuta, sa sitnim primjesama. Inv. br. A 6924. Nal. 3. Širina ručke 4 cm (T. IV, 2,1).
34. Ulomak trakaste, četverostruko narebrene ručke vrča. Glina je crvena, sa svjetlucavim vrlo sitnim primjesama. Inv. br. A 6925. Nal. 3. Širina ručke 2,4 cm (T. IV, 3).
35. Ulomak prema van zakošenog ruba vrčića. Glina je sivosmeđa, tvrda, pročišćena. Inv. br. A 6928. Nal. 3. Promjer ruba 8 cm (?) (T. IV, 4).
36. Ulomak razgrnutog ruba vrčića. Glina je crvena, tvrda i pročišćena. Premaz crven, otire se. Inv. br. A 6931. Nal. 3. Promjer ruba 14 cm (T. IV, 6).
37. Ulomak grla vrča s trolisnim izljevom. Glina je narančasta, sa sitnim primjesama, izvana žuta. Inv. br. A 6938. Nal. 4 (donji sloj sonde). (T. IV, 5).
38. Ulomak iznutra narebrenog grla vrča. Glina je žuta, tvrda, pročišćena. Premaz je crven, samo s unutrašnje strane. Inv. br. A 6939. Nal. 4 (T. IV, 7).

39. Ulomak donjeg dijela amfore s dvostruko narebrenom čepastom nožicom. Glina je žuta, tvrda, s vrlo sitnim primjesama. Inv. br. A 6894. Nal. 1. Visina nožice 3,5 cm. Promjer nožice 6 cm (T. IV, 8).
40. Ulomak zadebljanog ruba amfore. Glina je crvene boje, tvrda, s vrlo sitnim primjesama. Inv. br. A 6896. Nal. 1. Promjer ruba 6,4 cm (?) (T. IV, 9).
41. Ulomak ručke amfore okruglog presjeka. Glina je crvenkasta, tvrda, s vrlo sitnim primjesama. Inv. br. A 6900. Nal. 2. Promjer 3,5 cm (T. IV, 10).
42. Ulomak ručke amfore okruglog presjeka. Glina je crvena, tvrda, s vrlo sitnim primjesama. Inv. br. A 6901. Nal. 2. Promjer 4,2 cm (T. V, 1).
43. Polukružno zadebljan rub amfore. Glina je crvenkasta, tvrda, pročišćena, izvana žute boje. Inv. br. A 6902. Nal. 2. Promjer ruba 15,6 cm (T. V,2).
44. Ulomak poklopca s čepastom ručicom. Glina je crvenkasta, tvrda, pročišćena, izvana žute boje. Inv. br. A 6917. Nal. 3. Promjer 10 cm (T. V, 3).
45. Vrat amfore s rubom i počecima ručki ovalnog presjeka. Glina je crvena, tvrda, pročišćena, izvana žute boje. Inv. br. A 6918. Nal. 3. Promjer ruba 11,6 cm. Promjer ručke 4 cm (T. V, 4).
46. Ulomak blago narebrene stijenke amfore. Glina je crvenkasta, sa sitnim primjesama, izvana žute boje. Inv. br. A 6937. Nal. 4 (T. V, 5).
47. Ručka amfore ovalnog presjeka. Glina je žuta, fino pročišćena. Inv. br. A 6943. Nal. 5 (istočni antički zid, istočno od apsida i sloj B ispod humusa). Visina 9,2 cm. Promjer 2,4 cm (T. V, 6).
48. Ulomak vrata amfore s ručkom okruglog presjeka. Glina je žuta, tvrda, sa sitnim primjesama. Inv. br. A 6955. Nal. 7 a Promjer vrata 8 cm. Promjer ručke 2 cm (T. V, 7).
49. Ulomak narebrene stijenke amfore. Glina je crvenkasta i tvrda, sa sitnim primjesama, izvana žute boje. Inv. br. A 6962 Nal 8 a (između apsida i istočnog antičkog zida, sloj 0-50 cm u nasipu). (T. V, 8).
50. Ulomak narebrene stijenke amfore. Glina je crvena, s primjesama, izvana narančaste boje. Inv. br. A 6965. Nal. 8 b (kod bočnog ulaza u sakristiju). (T.V, 9).

C) Ostali keramički nalazi

51. Spika (spica) od žute gline. Inv. br. A 6895. Nal. 1. Dimenzije 12 x 6,5 x 2,5 cm.
52. Podna kocka od žute gline. Inv. br. A 6919. Nal. 3. Dimenzije: visina 2 cm.
53. Pet romboidnih podnih kocki od žute gline. Inv. br. A 6919. Nal. 3. Dimenzije 7 x 4 x 3,5 cm.
54. Podna romboidna kocka od žute gline. Inv. br. A 6936. Nal. 4. Dimenzije 7 x 4 x 3,5 cm.
55. Ulomak pršljena od žute gline. Inv. br. A 6960. Nal. 8 (50 cm do živca - stari nasip, između apsida i rimskog zida). Promjer 3 cm.

56. Ulomak uljanice s prijelaza ramena na nos. Glina je blijedonarančasta, fino pročišćena, premaz crnosmeđ, otire se. Inv. br. A 6927. Nal. 3 (T. VI, 4).

METALNI NALAZI

57. Olovni otpad, formiran u obliku dna recipijenta. Inv. br. A 6903. Nal. 2. Promjer 10 cm.

58. Brončani as. AV: IMP.MAXENTIVS.PF.AVG.CONC, profil okrenut nalijevo, s vijencem i carskim ogrtačem, nosi skeptar. RV: CONSERV.VRB.SVAE, Roma sjedi u hramu heksastilu (RIC 125). Promjer 2,4 cm. težina 5,1 gr. Inv. br. A 6950. Nal. 7 (sl. 4).

59. Brončana nožica četvrtastog presjeka, s polukružnim zadebljanjem na vrhu. Inv. br. A 6963. Nal. 8 a (T. VI, 5).

OSTALI NALAZI

60. Dva ulomka crveno oslikane žbuke. Inv. br. A 6942. Nal. 5.

61. Ulomak vretenasto zadebljane koštane igle okruglog presjeka. Inv. br. A 6935. Nal. 4. Visina 7 cm. Promjer 0,3 cm (T. VI, 6).

POPIS LITERATURE

- Barbulescu & dr. 1987 M. Barbulescu & L. Buzoianu & N. Cheluta-Georgescu, Types d' amphores héliénistiques découvertes dans le site gréco-autochtone d' Albesti, Pontica 20, Constanta 1987.
- Beltrán-Llovis 1970 M. Beltrán-Llovis, *Las anforas romanas en Espana*, Zaragoza 1970.
- Benoit 1962 F. Benoit, Nouvelles épaves de Provence III, Gallia 20/1, Paris 1962.
- Brukner 1971 O. Brukner, Osnovne forme i tehnike rimsko-provincijalne keramike u Sirmijumu, Radovi IMGZ 2, Zenica 1971.
- Brukner 1981 O. Brukner, Rimaska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije, DM 24, 1981.
- Brusić 1989 Z. Brusić, Reljefna sjevernoitalska terra sigillata iz Liburnije, Diadora 11. Zadar 1989.
- Buchi 1971 E. Buchi, Banchi di anfore romane a Verona, Note sui commerci cisalpini, AAccVer, 1971.
- Cermanović-Kuzmanović & dr. 1975 A. Cermanović-Kuzmanović & O. Velimirović-Žižić & D. Srejšević, *Antička Duklja. Nekropole*, Cetinje 1975.
- Comfort 1940 H. Comfort, Terra Sigillata, RE Suppl. 7, Stuttgart 1940.
- Curle 1911 J. Curle, *A Roman Frontier Post and its People*, Glasgow 1911.
- Degrassi 1962 A. Degrassi, La data della fondazione della Colonia romana di Pola. Scritti vari di antichita 2, Roma 1962.
- Déchelette 1904 J. Déchelette, *Les vases céramiques ornés de la Gaule Romaine*, Paris 1904.
- Dragendorff 1895 H. Dragendorff, Terra Sigillata. Ein Beitrag zur Geschichte der griechischen und römischen Keramik, BJ 96, 1895.
- Dragendorff & Watzinger 1948 H. Dragendorff & C. Watzinger, *Arretinische Reliefkeramik*, Reutlingen 1948.
- Fraschetti 1983 A. Fraschetti, La "Pietas" di Cesare e la colonia di Pola, Annali del Seminario di studi del mondo classico, Archeologia e Storia antika, Istituto Universitario Orientale, Napoli 5, Napoli 1983.

- Gandolfi 1981 D. Gandolfi, *La terra sigillata chiara D* proveniente dagli Scavi di Albintimilium, *RSL* 47, 1-4, 1981.
- Gandolfi & Gervazini 1984 D. Gandolfi & L. Gervazini, *La stipe votiva di Caprauna: le classi del materiale*, *RSL* 49, 1984.
- Gluščević 1989 S. Gluščević, *Antička keramika s otoka Paga*, *Izd. HADa* 13 (1988) 1989.
- Gnirs 1910a A. Gnirs, *Eine römische Tonwarenfabrik in Fasana bei Pola*, *JAK* 4, 1910.
- Goudineau 1968 Ch. Goudineau, *La céramique arétine lisse, Fouilles de l'école française de Rome a Bolsena4*, Paris 1968.
- Gruborović-Starac 1992 A. Gruborović-Starac, *Rimske svjetiljke iz nekropole "OSUP-Pula"*, *HA* 1992.
- Hayes 1972 J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London 1972.
- Hayes 1983 J. W. Hayes, *The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery*, *ABSA* 78, 1983.
- Hoffiller 1919 V. Hoffiller, *Spomenici rimskog lončarskog obrta u Vinkovcima*, *VHAD* 14, 1919.
- Horvat-Šavel 1978 I. Horvat-Šavel, *Antičko naselje v Ivancih*, *AV* 29, 1978.
- Ilakovac 1968 B. Ilakovac, *Keramika iz antičkog broda potonulog kod Paklenih otoka*, *Diadora* 4, Zadar 1968.
- Irimia 1968 M. Irimia, *Cuptoreale romano-bizantine de ars ceramica de la Oltina, Pontica, Constanta XX* 1968.
- Istenič 1987 J. Istenič, *Rodik - Grobišče Pod Jezerom*, *AV* 38, 1987.
- Istenič 1988 J. Istenič, *Kuhinjsko posuđe egejskih tipova na nalazištu Rodik - nekropola pod jezerom*, *Diadora* 10, Zadar 1988.
- Jurkić-Girardi 1973 V. Jurkić-Girardi, *Istraživanje dijela rimske inzule na usponu Frana Glavinića broj 6*, *HA* 4/2, 1973.
- Jurkić-Girardi 1979 V. Jurkić-Girardi, *Rimska žarna nekropola na Fontani pod Buzetom*, *HA* 10/2, 1979.
- Jurkić-Girardi 1983 V. Jurkić-Girardi, *Kontinuitet ilirskih kultura u rimsko doba na području Istre*, *JZ* 11 (1979-81), 1983.
- Kandler 1845 P. Kandler, *Pola*, Trieste 1845.
- Knorr 1919 R. Knorr, *Töpfer und Fabriken verzierten Terra Sigillata des ersten Jahrhunderts*, Stuttgart 1919.
- Kolšek 1977 V. Kolšek, *Vzhodni del antične nekropole v Šempetru*, *Katal. in monograf.* 14, 1977.
- Korakevik 1984 D. Korakevik, *Antičko Skupi - Rezultati od dosegašnite arheološki istraživanja*, Skopje 1984.
- Koščević & Makjanić 1986 R. Koščević & R. Makjanić, *Neki noviji arheološki rezultati s područja antičke Siscije*, *Izd. HADa* 10 (1985), 1986.
- Lamboglia 1950 N. Lamboglia, *Gli scavi di Albintimilium e la cronologia della ceramica Romana I*, Bordighera 1950.
- Lamboglia 1958 N. Lamboglia, *Nuove osservazioni sulla "terra sigillata chiara" (Tipi A e B)*, *RSL* 24, 3-4, 1958.
- Lamboglia 1963 N. Lamboglia, *Nuove osservazioni sulla terra sigillata chiara II*, *RSL* 29, 1-4, 1963.
- Lamboglia 1974 N. Lamboglia, *I problemi attuali della terra sigillata chiara: Italia o Africa?*, *AAAd* 5, 1974.
- Loeschcke 1919 S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, Zürich 1919.
- Makjanić 1981 R. Makjanić, *Reljefne šalice tipa "Sarius" is Osora*, *VAMZ* 14, 1981.
- Marušić 1967 B. Marušić, *Kasnoantička i bizantska Pula*, Pula 1967.

- Maselli Scotti 1972 F. Maselli Scotti, I vasi ad orlo alti di Aquileia, *AqN* 43, 1972.
Maselli Scotti 1977 F. Maselli Scotti, "Terra sigillata" aretina e nord-italica del Museo di Cividale, *AqN* 48, 1977.
- Matijašić 1991 R. Matijašić, *Campus Martius. Antička nekropola između Premanturske i Medulinske ulice u Puli (Istraživanje 1985-1986. godine)*, Pula 1991.
- Mikl-Curk 1971 I. Mikl-Curk, Proučavanje rimske keramike v Sloveniji in rezultati tega proučavanja, *Radovi IMGZ* 2, 1971.
- Mikl-Curk 1975 I. Mikl-Curk, Zapažanja o temni kuhinjski lončeni posodi v Sloveniji, *AV* 24, 1975.
- Mikl-Curk 1978 I. Mikl-Curk, K emonski keramiki, *AV* 29, 1978.
- Mosca 1958 E. Mosca, Note archeologiche Pollentine, *RSL* 24, 3-4, 1958.
- Oxe & Comfort 1968 A. Oxe & H. Comfort, *Corpus Vasorum Arretinorum*, Brunn 1968.
- Pavišić 1983 I. Pavišić, Prilog poznavanju importa u antičkom Fulfinumu, *POA* 1, 1983.
- Pesavento Mattioli 1983 S. Pesavento Mattioli, Una classe di materiale di uso domestico: le anfore romane, *Archeologia veneta* 6, Padova 1983.
- Petru 1972 S. Petru, Emonske nekropole, *Katal. in monograf.* 7, 1972.
- Petru 1976 S. Petru, Die römerzeitliche keramische Produktion in Jugoslawien, *AV* 27, 1976 (1977).
- Plesničar-Gec 1972 Lj. Plesničar-Gec, Severno emonsko grobišče, *Katal. in monograf.* 8, 1972.
- Plesničar-Gec 1975 Lj. Plesničar-Gec, Vrči s emonskih grobišč, *AV* 26, 1975.
- Plesničar-Gec 1977 Lj. Plesničar-Gec, Keramika emonskih nekropol, *Katal. in monograf.* 20, 1977.
- Ritterling 1913 E. Ritterling, Frührömische Lager bei Hofheim im Taunus, *Annalen des Vereins für Nassauische Alterumskunde und Geschichtsforschung* 40, Wiesbaden 1913.
- Robinson 1959 H. Robinson, Pottery of the Roman Period, *The Athenian Agora* 5, Princeton 1959.
- Schörgendorfer 1942 A. Schörgendorfer, *Die Römerzeitliche Keramik der Ostalpenländer*, Brunn - München - Wien 1942.
- Stenico 1973 A. Stenico, Terra sigillata norditalica dal territorio di Verona Romana. Il territorio veronese in età romana, *Convegno* 1971, *AAccVer* 1973.
- Strmčik-Gulič 1984 M. Strmčik-Gulič, Najnoviji podatki iz Starega Trga pri Slovenj Gradcu, *AV* 35, 1984.
- Sutherland 1967 C. H. V. Sutherland, *RIC*, VI, 1967.
- Šašel & Marušić 1984 J. Šašel & B. Marušić, Štirideset rimskih natpisov iz Istre, *AV* 35, 1984.
- Toniolo 1984 A. Toniolo, Ceramica di uso comune da s. Basilo di Ariano nel Polesine (Rovigo), *Archeologia veneta* 7, Padova 1984.
- Vikić-Belančić 1971 B. Vikić-Belančić, Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *VAMZ* 5, 1971.
- Vikić-Belančić 1976 B. Vikić-Belančić, Keramika grublje fature u južnoj Panoniji s osobitim obzirom na urne i lonce, *AV* 26 (1975), 1976.
- Vikić-Belančić & Gorenc 1958 B. Vikić-Belančić & M. Gorenc, Arheološka istraživanja antičkog kupališta u Varaždinskim Toplicama od 1953-1955, *VAMZ* 1, 1958.
- Vrsalović 1979 D. Vrsalović, *Arheološka istraživanja u podmorju istočnog Jadrana*, Zagreb 1979.
- Weishäupl 1901 R. Weishäupl, Zur Topographie des alten Pola, *JÖAI* 4, 1901, Beibl.
- Zevi 1967 F. Zevi, Anfore istriane ad Ostia, *AMSA* 15, 1967.

Zusammenfassung

NEUE FUNDE AUS DER RÖMISCHEN ZEIT BEI DER ST. NIKOLAUSKIRCHE IN PULA

Im Jahre 1961 wurden Sondierungsgrabungen an der St. Nikolauskirche in Pula durchgeführt, wodurch Mauerfundamente eines Gebäudes aus dem Altertum sowie eine mit Steinplatten gepflasterte Straße freigelegt wurden (Abb. 1). Es wurde ebenfalls eine größere Menge an kleinen, beweglichen Gegenständen aus dem Altertum, vor allem aus Keramik, gefunden. Die *terra sigillata* "chiara" italischer und afrikanischer Herkunft ist in folgenden Formen vertreten: Goudineau 15, die die älteste ist und in die Zeit des Kaisers Augustus zu datieren ist, ferner Lamboglia D 1 (Hayes 99), Lamboglia A 3 (Hayes 18), Lamboglia 10 (Hayes 23), Lamboglia A 6, die aus dem 2. bis 3. Jahrhundert, in einigen Fällen aus dem 4. Jh. stammen. Gefunden wurde auch ein Teilstück einer Tasse des Typus "Sarius-Surus" (T. II, 7). Ein Teilstück einer Tasse Lamboglia A 6 mit einer figuralen Darstellung (T. II, 1) ist ein Gegenstück des erhaltenen ganzen Exemplars aus Doclea, mit der Darstellung von Szenen aus dem Dionisiuskult. Die Gefäße für den täglichen Gebrauch in der Küche stammen aus lokalen Werkstätten, teilweise wahrscheinlich aus der *figlina* in Fažana, es gibt aber auch Importwaren aus dem ägeischen Kreis (T. III, 3, 4), und der Einfluß des provinziell panionischen Geschmacks ist ebenfalls bemerkbar (glasiertes Geschirr, Kat. Nr. 20, sowie kleine Krüge 2. - 3. Jh., T. III, 7). Unter den Amphoren gibt es einige des Typs Dressel 6 B aus der Werkstatt in Fažana (T. IV, 8, 9, T. VI, 1), das Typs Dressel 27 aus Afrika (T. V, 4, T. VI, 2) sowie frühbyzantinische Schwarzmeeramphoren (T. V, 5, 8, 9, T. VI, 3). Es wurde ebenfalls ein Stück einer Öllampe des Typs Loeschcke 8 (T. VI, 4) und Maxentiusmünze gefunden (Abb. 4.). Aufgrund dieser Funde konnte das teilweise unter den Fundamenten der im 6. Jh. erbauten St. Nikolauskirche befindliche Gebäude ins 1. - 2. Jh. datiert werden.

Übersetzung: G. Postl-Božić

POPIS TABLI - TAFELNVERZEICHNIS

Tabla I: Terra sigillata. 1-kataloški broj 1, 2; 2-kat. br. 3, 4; 3-kat. br. 5; 4-kat. br. 6; 5-kat. br. 7; 6-kat. br. 8; 7-kat. br. 9; 8-kat. br. 10; 9-kat. br. 11.

Tabla II: Terra sigillata. 1-kat. br. 12; 2-kat. br. 13; 3-kat. br. 14; 4-kat. br. 16; 5-kat. br. 17; 6-kat. br. 15; 7-kat. br. 18; 8-kat. br. 19.

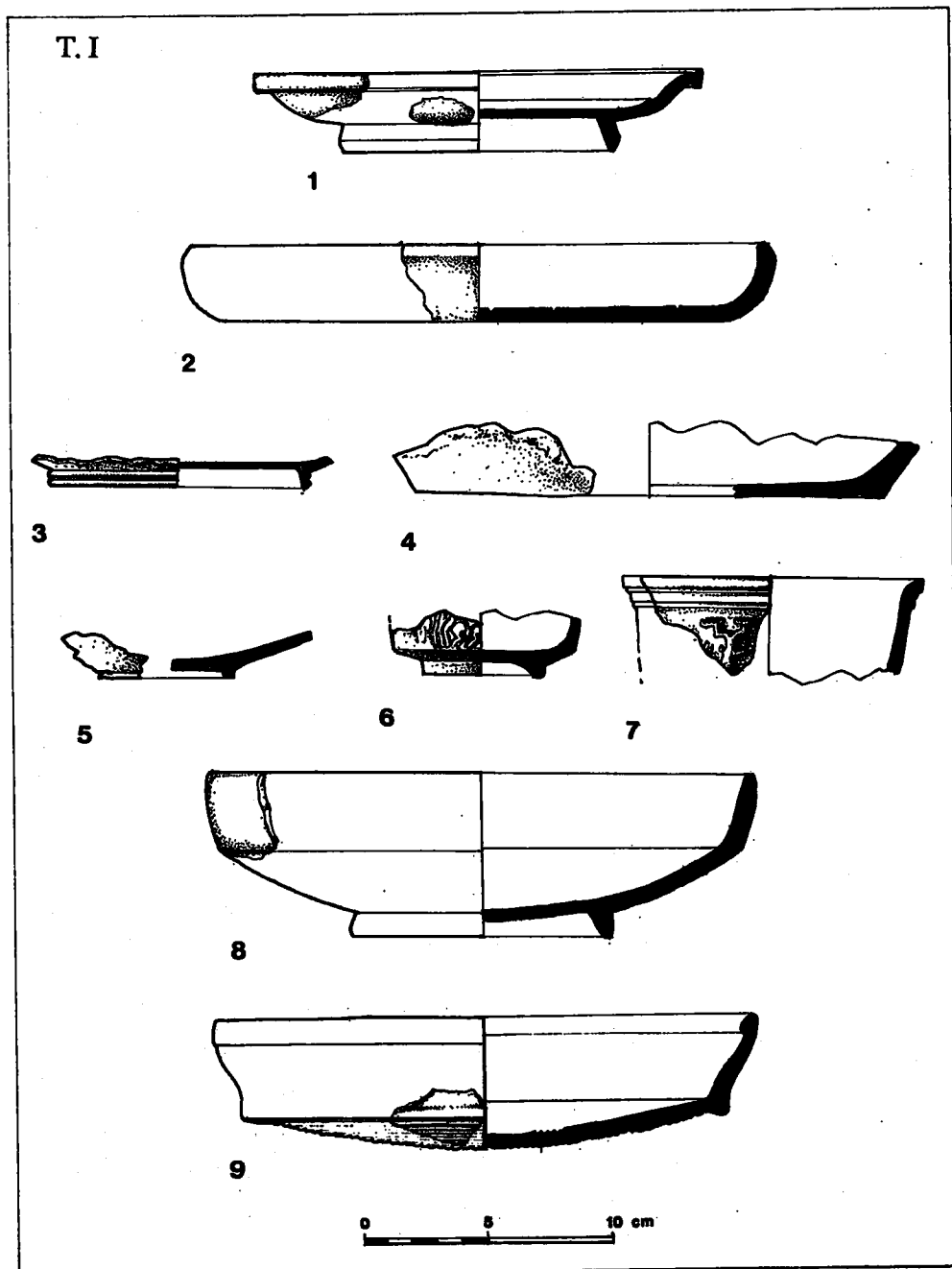
Tabla III: Keramika za svakodnevnu upotrebu: 1- kat. br. 22; 2- kat. br. 21; 3- kat. br. 23, 25; 4- kat. br. 24; 5- kat. br. 26; 6- kat. br. 27; 7- kat. br. 31; 8- kat. br. 28; 9- kat. br. 30; 10-kat. br. 32.

Tabla IV: Keramika za svakodnevnu upotrebu: 1- kat. br. 33, 30; 2- kat. br. 33; 3- kat. br. 34; 4- kat. br. 35; 5- kat. br. 37; 6- kat. br. 36; 7- kat. br. 38. Amfore: 8- kat. br. 39; 9- kat. br. 40; 10-kat. br. 41.

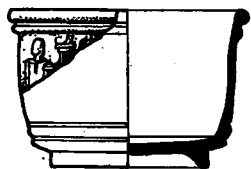
Tabla V: Amfore. 1- kat. br. 42; 2- kat. br. 43; 3- kat. br. 44; 4- kat. br. 45; 5- kat. br. 46; 6- kat. br. 47; 7- kat. br. 48; 8- kat. br. 49; 9- kat. br. 50.

Tabla VI: Osnovni tipovi amfora: 1-E. Buchi 1971, fig. 6; 2-D. Vrsalović 1979, T. 105, 4; 3-Ib., T. 110, 5. Uljanica: 4- kat. br. 59.

Koštana igla: 6- kat. br. 61.

T. II

1

2

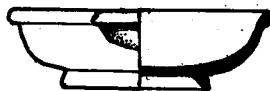
3

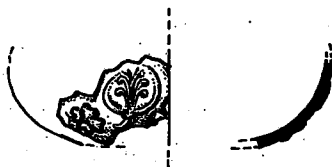
4

5

6

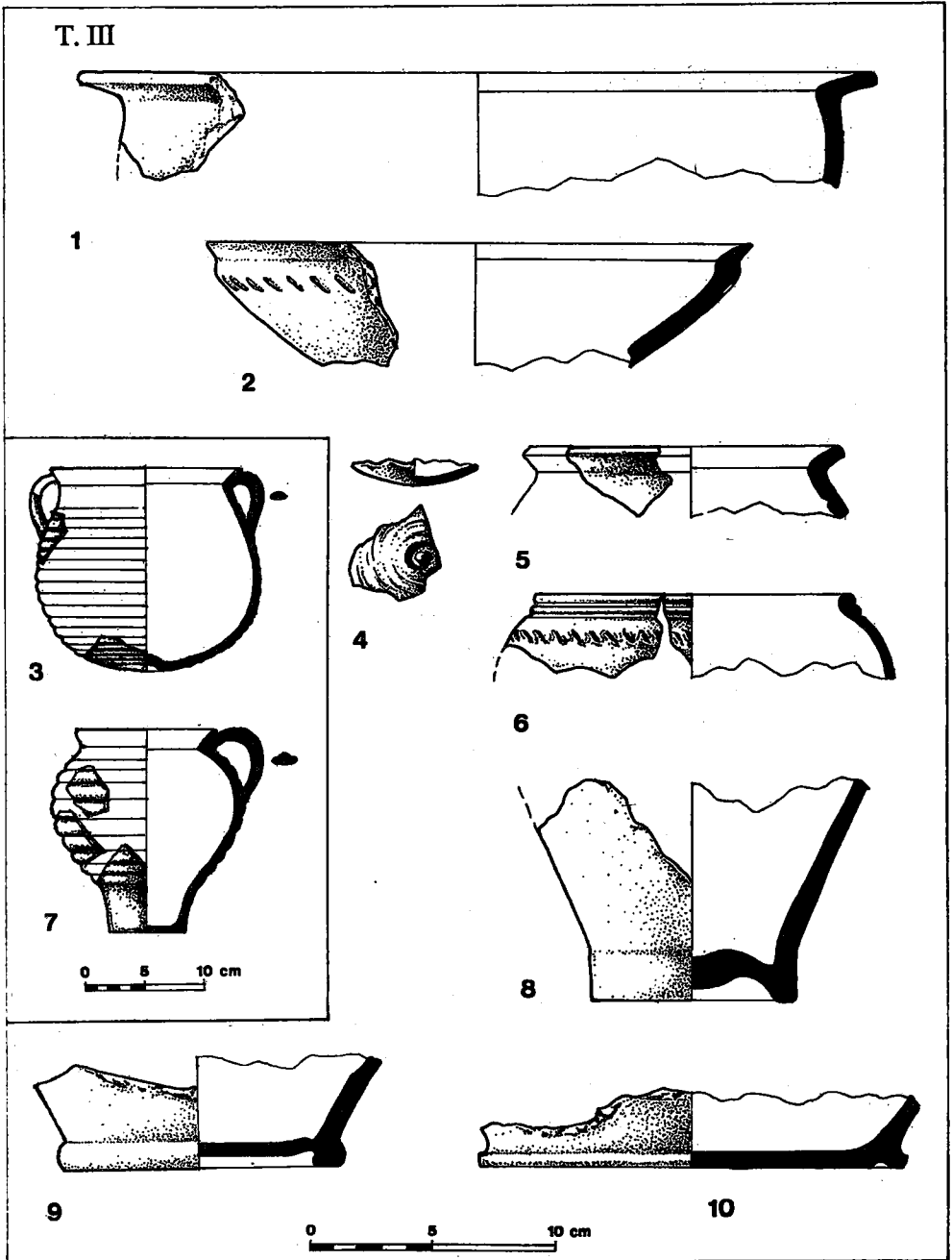

7

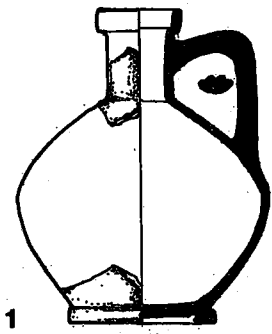

8

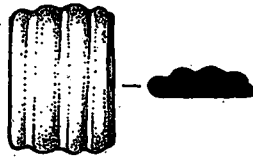

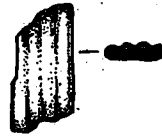
T. IV

1

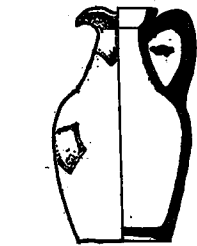
2

3

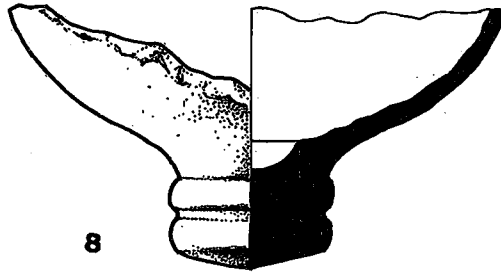
4

5

6

8

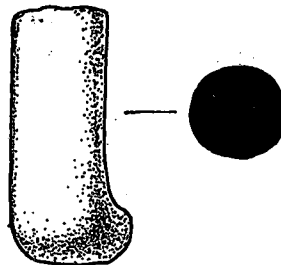
7

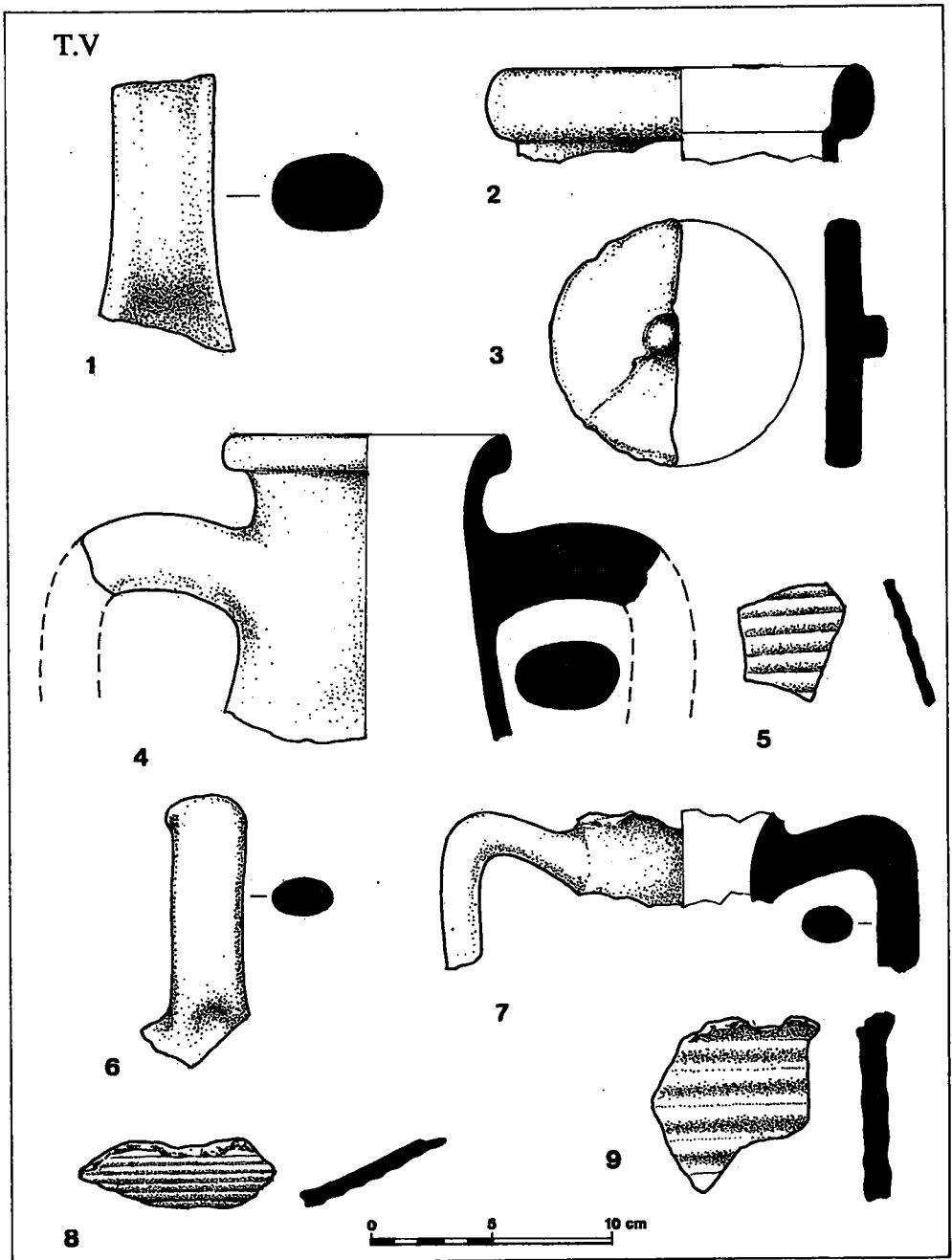

9

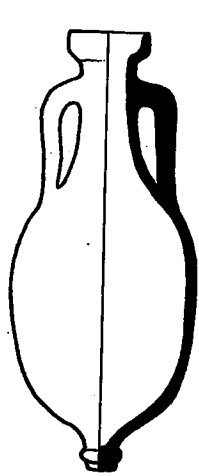

10

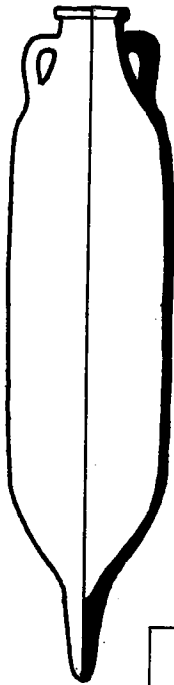

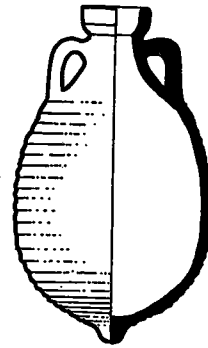
T. VI

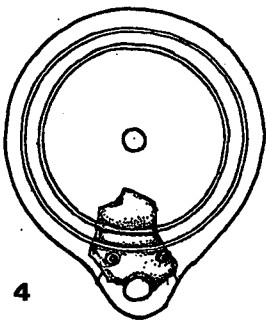
1

2

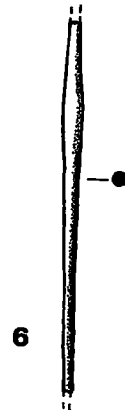
3

4

5

6

